

Het klopt wel maar het deugt niet

19 januari 2020

Voorgangers Henk Baars (overweging) en Leo van Driel

Inleiding op het thema

In het boek 'Het klopt wel maar het deugt niet' vertelt de schrijver Stevo Akkerman het verhaal van een timmerman met een vreemde opdrachtgever. Die vraagt hem om voor een hoog bedrag, 1000 euro, in één dag een tafel te maken. Als de timmerman de tafel aflevert slaat zijn opdrachtgever de tafel in stukken en bestelt meteen een nieuw exemplaar tegen dezelfde prijs en levertijd. De volgende dag gaat het net zo, en de dag erop. Zo maakt de timmerman in 5 werkdagen 5 tafels die allemaal direct kapot geslagen worden. Hij wrijft zich in de handen, want nog nooit heeft hij in zo korte tijd zoveel verdiend.

Dan komt een andere klant en vraagt hem om voor €500 een tafel te maken, die hij in zijn tuin wil zetten. Nu realiseert de timmerman zich dat hij alleen met plezier kan werken als hij iets maakt waar ook een ander iets aan heeft. Hij neemt de opdracht aan, en werkt niet meer voor zijn eerste klant.

Dit gaat over ons werk, Europa en de wereld die daarmee samenhangt: de dilemma's, het nut en onnut, de organisatie en het systeem ofwel de inrichting en de moraal van ons handelen. Zijn we collectief vervreemd geraakt van onze oorspronkelijke motivatie en bedoeling? En is dat de schuld van onszelf of van de wandelende rekenmachines die we managers noemen? Of van het economisch stelsel, dat nu eenmaal niet toestaat dat nut anders wordt gedefinieerd als winst?

Gebed

Gezegend als wij zijn, het blauw van de lucht en de zonnestrallen die ons gezicht verwarmen.
Maar zegenend waar en wat? Miljoenen ontgaat zelfs een begin van vrede.
We horen van angst en vernietiging, zelfs hier om ons heen in deze beperkte kring.
Mijn God er wordt onzegbaar geleden.
We zijn soms dicht bij elkaar maar kunnen niet altijd het bedrog en de wanhoop tegenhouden.
En toch zien we Jou.
We reiken naar een wijd groot geluk en belijden Je in dit licht.
Geef ons het vertrouwen als ik soms mijzelf en anderen verraad,
geen hand uitsteek en blijf staan op mijn eigen schamele benen.
Waarom denk ik dat mijn lot verzekerd is en dat ik gered wordt in een verte van vrede?
Straks ga ik de wereld in met een heftig slaand hart naar waar wordt geleden.
Help ons op die weg, dat we standvastig blijven want in de bloei van ons leven zijn wij als doden.

Lezing 1: [Exodus 32: 1-6](#)

Lezing 2: [Johannes 9: 13-17](#)

Overweging

We zijn er bijna. Eindelijk na lang zweten, gebrek aan water, voedsel, doemt een bergrug op. Onze leider loopt voorop, maar hij heeft iets merkwaardigs vandaag. Hij loopt in zichzelf te mompelen, loopt bijna in een cirkel weer terug en we vragen ons af, wat is er met hem? Hij houdt halt en begint een toespraak. Dat we zover gekomen zijn hebben we niet aan onszelf te danken. Er zijn krachten die ons helpen, maar ik weet niet meer hoe het nu verder moet. Laat me even met rust, ik ga die berg op en moet nadenken. Ik ga alleen. Het is bloedheet dus het gaat wel even duren.

Ja, waarom wacht Mozes zo lang om weer naar beneden te komen? Wil hij een proef nemen met democratie, kijken wat er ontstaat als hij geen leiding geeft. Gunt hij Aaron het leiderschap of is het gewoon een ordinaire machtsstrijd tussen die twee? Hebben we te maken met twee populistten? En dan de bewegingen van het volk, althans zo wordt de groep aangeduid die wanhopig op zoek is naar vruchtbare grond en een beter leven. In werkelijkheid toen misschien 200 en waarschijnlijk nog minder. Maar het verhaal is spreekwoordelijk geworden voor de condition humaine. Er is geen staat te maken op de gemoedsbewegingen van veel mensen, van het volk zagezegd, als het om de richting gaat waarin een samenleving zich wenst te ontwikkelen. Er lijkt een redelijk deel dat probeert verstandige afwegingen te maken en geen extreme oplossingen zoekt, maar er is een ander, ook groot deel dat het gevoel heeft veronachtzaamd te worden en daar dikwijls ook heel goede redenen voor heeft. Wat is er toch aan de hand met ons en de wereld en vooral Europa? want wij zijn dat volk in de woestijn en dansen maar door om evenzovele gouden kalveren.

Als gepensioneerde moet je bijblijven en dus las ik het boek 'Grote verwachtingen' van Geert Mak. Gevaarlijk om zulke recente geschiedenis te beschrijven, moet je niet meer afstand in tijd hebben, maar het project vind ik geslaagd. Even korter dan kort. Het gaat over Europa, of beter gezegd het Europese project, begonnen met een geweldig optimisme met betrekking tot het oplossen van problemen. En inderdaad het barst van de gouden kalveren, de zelfgemaakte economische god van kolen en staal dendert overal doorheen en heeft ons een enorme welvaart gegeven. Maar het kon ook niet anders dan dat er grote fouten zijn gemaakt in de haast om tot die welvaart te komen. We redden het wel, wir schaffen es, wirtschaftswunder, veel te lang volgehouden liberaal beleid op alle fronten, de totaal andere wijze van aanvoelen in Oost-Europa, de gigantische inkomensverschillen, de recente economische crisis, het Griekse drama, de klimaatcrisis, de vluchtelingen, de weigering om tot fundamentele oplossingen te komen, oude geesten die weer opspelen(kernwapens/defensie/NATO) en de wooncrisis in ons eigen Den Haag, maar ook in alle grote Europese steden. En als heftige reactie op dit alles, etterend populisme, Brexit een Amerika waar je volstrekt niet meer op kan rekenen. Hoe gaat dat allemaal door? Het lijkt er op dat Mozes niet meer naar beneden is gekomen. We zijn overgelaten aan onszelf, een ontkerstenend en meer seculier geworden Europa. Godsdienst speelt een rol, maar dikwijls een negatieve in de beleving van veel mensen.

De kernvraag die het Evangelie stelt is of je het ziet. Of je werkelijk ziet dat 30 procent van onze bevolking bang is voor veranderingen, die haar tradities ziet verdwijnen, wat je er ook van mag vinden, waarvan de onderkant gewoon te weinig geld heeft en die de ongelijkheid dagelijks voelt. Zoals jullie weten zit ik op twitter en ook ik heb last van trollen(tevoorschijn halen van trollenpopje) (Gesprek met trol) Grote aantallen mensen die je via het toetsenbord belagen en je voortdurend beschuldigen dat je een Gutmenschen bent, links als een scheldwoord zien en vaak veel erger. Het zijn veelal reacties van mensen, en in heel Europa is hetzelfde aan de gang, die hun wereld ernstig zien veranderen en ik zie de mijne ook voortdurend veranderen en het stemt me lang niet altijd vrolijk. wat moeten we dan?

Ik buig me toch maar weer even over de bijbeltekst, die tekst van Johannes heeft nog wel wat venijn waar we iets mee kunnen. 'Hij heeft wat modder op mijn ogen gedaan. Ik heb me gewassen en nu kan ik zien'. Dat zien is in deze context natuurlijk veel meer dan de voorwerpen weer kunnen onderscheiden. Het is een uitzonderlijk dwarse daad van Jezus. De blinde werd weer ziende gemaakt tijdens de sabbat. Dan kan het niet kloppen. Het klopt wel, maar het deugt niet. Een klokkenluider waar niemand op zit te wachten. Hij kan iets zien terwijl het hele systeem waarin iedereen leeft vindt dat je de waarheid niet mag zien. En terug naar onze tijd; in dit Europa is ook niet zomaar meteen duidelijk wat waarheid is. Wie is betrouwbaar, op wie kun je rekenen, kloppen de cijfers wel enz. enz. Zijn we vanaf onze geboorte blind? Ach wat is de mens dan? Een bundeltje driften, gericht op de instandhouding van de soort, een en al samengebundelde macht en teelkracht, een en al streven om de sterkste te zijn. Zo is de mens. Maar dat is hij niet alleen. Hij/zij kan ook anders. En dan is daar het hoopvolle verhaal dat God, die zich na dit alles van zijn volk in woede had willen afwenden, toch naar Mozes luistert. 'Laat toch uw brandende toorn tegenover uw volk varen, 'roepert Mozes. 'U zelf hebt het met uw sterke arm uit Egypte bevrijd! Het zal toch niet zo zijn dat de Egyptenaren

straks zeggen: hun God heeft ze uit ons land weggevoerd om ze in de bergen om te brengen?' Tenslotte geeft God zich gewonnen en zegt: 'Houw dan maar twee nieuwe stenen uit, dan zal ik de woorden nog een keer voor ze opschrijven.'

Er wordt weleens gezegd en geschreven dat er een nieuw soort 'contract social' nodig is. Een nieuw sociaal contract. Een nieuw soort overeenkomst tussen rijk en arm, overheid en volk. Het oude liberale kapitalisme kan de problemen niet meer oplossen. Daar zit wat in. De mens en zijn omstandigheden veranderen steeds. Het zal toch niet zo zijn dat we dadelijk niet meer in een overstroomd Den Haag kunnen wonen omdat we de klimaatproblemen hebben veronachtzaamd. We zullen toch niet hier zijn gekomen om dadelijk stand op de toppen van de duinen om te komen? Misschien wat melodramatisch, maar ik heb het gevoel dat we op een kantelpunt zijn gekomen. We kunnen niet terug naar de vijftiger jaren. We hebben zoveel nieuwe solidariteit met elkaar nodig en zoveel behoefte aan eerlijkheid en integriteit. Dat is ook Europa.

Tot slot een voorbeeld dat we dat kunnen opbrengen: Ik was voor kerstmis afgevaardigd namens het kritisch katholieke Europese netwerk Church on the Move in de vergadering van bijna 350 NGO's uit Europa in Straatsburg ten dienste van de Raad van Europa. Je ziet dan heel Europa via al die vrijwilligersorganisaties in drie dagen langs je heen trekken. Een heel circus van werkgroepen, belangengroepen en commissies. Zeer divers op alle fronten. Toch komen er adviezen en aanbevelingen uit richting de Raad. Dat is echt sterk en ik besepte, als je je best doet kun je op veel fronten invloed hebben ten goede. Tijdens de slotbijeenkomst speelde men het Alle Menschen werden Bruder en plotseling stroomden de tranen langs mijn wangen. En ik dacht: sluit elkaar in, hoe verschillend je ook bent en houw opnieuw die stenen. Het kan echt. Het kan nog.

Henk Baars 19 januari 2020

Bij de tafel

Eventjes anders denken,
als we dat omstreden gebaar maken van
brood en wijn. Het draagt alles in zich.
Mensen knippen gaten in prikkeldraad,
zwaar bewapenden houden hen tegen.
We vergieten bloed van Christus als tegenweer,
we verkrumelen brood, we eten en het beneemt je de adem.
Wees bij ons dit uur, verlicht ons denken en doen en schenk elkaar liefde en genade.
Op hoop van zegen.